Цана 300 мк.

Год II. Вільня, 4 — 10 сакавіка 1923 г. № 5 (17).

ВЫЗВАЛЕНЬНЕ НАРОДУ

Тыднёвая Народная Газэтка

Орган П. Н. П. „Вызваленьне“ Віленскай, Наваградзкай і Палескай земляў.

Цана нумару 300 марак. Газэтка каштуе з паштоваю перасылкаю, ў месяц 3000 марак. Без паштовай перасылкі ў месяц 800 марак.	Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Мастовая вул., 1, НародныДом „Одродзэне“. Тэл. 618. Рэдакцыя адчынена ад 1—2 і 4—5 г.	**Абвесткі:** Цэлая старонка . . . . . 50.000 мк. ½ старонкі . . . . . . 25.000 „ ¼ „ . . . . . . 15.000 „ Дробныя абвесткі . . . па 500 „ за радок

Кіраўнік Рэдакцыі: ЛЮДЗЬВІК ХОМІНСКІ. *Сябры Рэдакцыі:* С. ВАЯВОДЗКІ, Ф. ГАЛАВАЧ, С. БАЛІН, В. ШАКУН, Б. ІГНАТОВІЧ, Я. ДРАЗДОВІЧ, М. ДВАРЭЦКІ, А. ШАПЕЛЬ.

Павятовы Зьезд

Сяброў і сымпатыкаў П. Н. П. „ВЫЗВАЛЕНЬНЕ“

у Браслаўлі

з прычыны важнае соймавае пр цы (справа арэндатараў) перанесена з 4-га сакавіка на

НЯДЗЕЛЮ 11 га САКАВІКА

Будуць паслы: **Ант. Галка і Ян Адамовіч**.

Вызваленцы, зьяўляйцеся грамадою.

Увазе зямельных рабочых (парабкоў)

У гэтым нумары зьмяшчаем пачатак

агульнага дагавору

зробленга Профэсыянальным Саюзам Зямельных Рабочых Віленшчыны з Саюзам Земляўласьнікаў.

Сягоньняшні нумар высылаем толькі тым падпісчыкам, якія заплацілі 2000 мк. за першы квартал.

Хто ня хоча мець пярэрвы ў адтрыміваньні газэткі, хай зараз жа вышле грошы

„Вызваленьне“ і беларускі рух.

Землі, на якіх мы жывём, Усходнія Землі Польскае Рэспублікі заселены некалькімі нацыянальнасьцямі: палякамі, беларусамі, літоўцамі, жыдамі. Кожная з гэтых нацыянальнасьцяў гаворыць асобнаю мовою, сваім спосабам хваліць Бога. З усіх гэтых народаў — народ, з якім найбліжэй жывём, найчасьцей спатыкаемся, а таксама найлепей разумеемся, зьяўляецца братнім нам народам — беларускім.

Некаторыя польскія палітычныя партыі, як эндэкі, „радзюкі“ („Рады людовыя“), а часам і „пястоўцы“, таксама й некаторыя нашыя ўраднікі, як большая часьць старост ў школьных інспэктароў, мацуюцца весьці гэткую палітыку, гэта значыць паступаць так каб беларусаў перарабіць на палякоў. Гэтыя палітычныя партыі і ўраднікі хочуць змусіць сялян беларусаў, каб яны запомнілі сваю родную мову, запомнілі свае нацыянальныя імкненьні, зракліся права пасылаць сваіх дзяцей у беларускія школы ды пачалі гаварыць толькі папольску і пасылаць дзяцей толькі ў польскія школы. Зразумела, што гэткая работа выклікае гнеў ў правадыроў беларускага руху. І ў гэтым сваім, зусім зразумелым гневе — яны робяць закід, што *усе* польскія палітычныя партыі, а ў тым ліку і „Вызваленьне“, хочуць беларусаў перарабіць на палякоў. Згаджаючыся, што гэты закід у адносінах да некаторых нашых партыяў зьяўляецца да вядомай меры разумным, мусім аднак-жа станоўча запротэставаць проці закідаў нашаму „Вызваленьню“.

Бо, чым жа зьяўляецца „Вызваленьне?“.

„Вызваленьне“ зьяўляецца тэю партыяй безьзямельнага і малазямельнага сялянства, якая перш за ўсё выступае за абарону інтарэсаў гэтага сялянства, якая маніцца падзяліць вялікія панскія двары, каб разлажыць справядлівей цяжары і падаткі, каб незаможным земляробам, па меры сіл, даць урадовую падмогу. А ці земляроб гэты — паляк, беларус, ці літовец — гэта рэч меншая. Хапае таго што яму робіцца блага, што ён пакрыўджаны, а „Вызваленьне“ з ўсёды стане за яго абарону. Дык і народныя беларускія масы ахвотна ідуць у нашыя рады і навет сярод „Вызваленскіх“ пасло у Варшаўскім Сойме маем сялян беларусаў. „Вызваленьне“ лічыць, што кожнаму народу трэба даць магчымасьць захаваць свае звычаі, сваю мову, а таксама сваю веру. Дзеля гэтага мы заўсёды выступалі і ў далейшым будзем выступаць проці ўсялякіх несправядлівасьцяў, якія робяцца ўраднікамі ў адносінах да беларускага руху. А ў Сойме разам з беларускімі пасламі будзем дамагацца, каб усюды, дзе гэтага хоча насяленьне, падчыняліся беларускія школы, а таксама, каб беларускім землям быў даны магчыма шырокі самўрад

А калі беларускі народ дасьпее настолькі, што зможа стварыць сваю самастоўную дзяржаву, дык „Вызваленьне“ разам з усім польскім працоўным народам будзе пры гэтым гатова заўсёды працягнуць братэрскую руку падмогі. Гэткім зяўляецца становішча нашай партыі. А людзі, які стараюцца запярэчыць яму, якія стараюцца давесьці, што „Вызваленьне“ хоча перарабіць беларусаў на палякоў — гэтыя людзі, альбо глыбока памыляюцца, альбо проста сьвядома і па злой волі маняць.

С. С.

Пісьмы з Сойму.

II.

Мы ўжо пісалі й гаварылі на Конгрэсе аб чыншавіках. У Сойм пададзены сьпешны запрос і проект закону пасла Хомінскага. 6 лютага пасол Хомінскі выступаў у Сойме за сьпешнасьць свае прапазыцыі аб прадаўжэньні абароны дробных чыншавікоў і заплшнікаў. За сьпешнасьць дазваляецца гаварыць толькі 5 мінют. Наш пасол прадставіў наскольскі справа гэта важная — што ўжо 1 красавіка, з ласкі эндэкаў даўнейшага Устаноўчага Сойму маюць выкінуць на слату, ці сьнег тысячы людзей; што зараз жа трэба направіць іх долю, зрабіць магчымым жыцьцё паводлуг проекту сьпешнае прапазыцыі.

Проці сьпешнасьці прапазыцыі пасла Хомінскага гаварыў віленскі эндэк Рачкоўскі, выбраны паслом у Сойм з з Ліды на бяду таго насяленьня, якое за № 8 падало свае галасы. Пасол Рач-

коўскі гаварыў, што чыншавікі ня маюць правоў, што іх трэба выкінуць, бо перашкаджаюць гаспадарыць і што ён просіць, каб Сойм хутчэй адкінуў прапазыцыю пасла Хомінскага, але, каб гэта адбылося хутчэй, трэба было прапазыцыю прызнаць сьпешнаю, каб усе хутчэй даведаліся, ці Сойм абароніць чыншавікоў, як хоча „Вызваленьне“, ці не, як прапануюць эндэкі.

Дзеля гэтага аднагалосна прынята сьпешнасьць прапазыцыі пасла Хомінскага, г. знач., што Зямельная Камісія мае зараз жа разглядзець гэту прапазыцыю раней за іншыя справы.

Але Сойм сваё, а Камісія сваё — чарговае паседжаньне было ў чацьвер, на ім разглядалася лясная справа, пасьля ў аўторак справа асаднікаў і толькі ў чацьвер 15 лютага Камісія згадзілася разглядзець нашу прапазыцыю.

Пасол Хомінскі рэфэраваў сваю прапазыцыю і прасіў, каб яе хутчэй прыняць, бо людзі чакаюць.

Тады эндэкі, бачачы, што ім бракуе сілы, пачалі зацягваць спрэчкі і гаварэньне йшло аж 4 гадзіны. Эндэкі цьвердзяць, што чыншавікі—гэта шкоднікі, адзін з іх навет казаў, што наш проект—гэта „бальшавіцкі“ закон і інш. брыду.

А эндэк пасол Рачкоўскі з Вільні (Ліда) зрабіў прапазыцыю, каб Камісія не разглядала навет самога проекту закону, але адразу ўвесь адкінула. Пачалося галасаваньне і лявіца перамагла, (але толькі 1 голасам), а ласьне 12 галасавала, каб адкінуць прапазыцыю пасла Хомінскага, а 13, каб далей разглядаць падробна, што і адбудзецца ў аўторак 27 лютага. Толькі ў гэты дзень Камісія можа прыме прапазыцыю, а 3 сакавіка ён пайдзе ў поўны Сойм. Маем надзею, што пераможам, але нічога ў гэтым Сойме напэўна сказаць нельга.

У Камісіі быў толькі 1 голас нашае большасьці таму, што Украінцам з № 16 га раптам прыйшло да галавы не галасаваць саўсім. Як быццам украінцаў запашнікаў і чыншавікоў зусім няма!

Ой, гэта благая гульня, калі вырашаецца справа жыцьця тысячаў дружынаў чыншавікоў.

Скарбовыя справы.

За апошнія два тыдні працы Сойм прыступіў да разгляду найважнейшых справаў сучаснага жыцьця—гэта знач. да справаў скарбовых.

Марка спадае, бо яе зашмат друкуецца, а друкаваць трэба, бо няма чым аплаціць дзяржаўных расходаў, вураднікаў, войска, чугунак, школаў.

Каб пакрыць свае расходы, ня друкуючы марак—трэба, каб урад меў даходы. З чаго іх узяць?

З дзяржаўных прадпрыемстваў (дзяржаўныя двары, чугункі, пошта, мыта на граніцы за прывазныя тавары) ну, і — з *падаткаў*

Падаткі павінны быць большыя і ў некалькі разоў. Рэч толькі ў тым, каб іх справядліва разлажыць. Як аснова, будуць узяты 3 галоўныя падаткі, а ласьне: 1) зямельны на вёсцы, 2) прамыслова-гандлёвы (ў местах) і 3) прогрэсыўна - падходны ад усіх хто мае большыя даходы. А чым больш хто мае, тым больш заплаціць.

Эндэкі і жыдоўскія капіталістыя аж плачуць ад страху і злосьці—гэтак баяцца, што на іх будуць вялікія падаткі.

Што ж рабіць — гулялі гэтулькі часу ды выкручваліся ад платы—цяпер прыйдзе ім канец.

Аб тых падатках, якія Сойм цяпер разглядае, напішам абшырна, як толькі будуць устаноўлены.

Лясная справа.

8 лютага Зямельная Камісія разглядала прапазыцыю, выстаўленую эндэкамі, каб ім на Паморы каля Торну й Пазнані ня вывозілі лясоў, а далі на тартакі, якія яны маюць у Быдгошчы. Нашыя прапазыцыі аб лясох не разглядаліся — толькі эндэцкая. Тады паслы „Вызваленьня“ Хомінскі, Нядзельскі і Маліноўскі выступілі з трэбаваньнем спыненьня грабежнае лясное гаспадаркі й вывазу за граніцу лесу ў той час, як насяленьне ня можа навет дакупіцца дроў на апал.

Пасол Хомінскі зрабіў у Камісіі прапазыцыю, каб спыніць наагул усялякі вываз дзерава за граніцу да таго часу, пакуль лясная падкамісія, устаноўленая ўжо раней па яго прапазыцыі, не разгледзіць справы, што вывозіць можна, а чаго не.

Эндэкі страшэнна злавалі і доўга гаварылі, а навет у апошні момэнт пасьпяшылі да іх з падмогаю жыды. Ані гэта не памагло. Зямельная Камісія большасьцяй галасоў прыняла прапазыцыю пасла Хомінскага аб забароне вывазу дзерава за граніцу (проці галасоў эндэкаў і жыдоў, якія ў гэтым Сойме неяк дзіўна заўсёды разам галасуюць проці ўраду Сікорскага і проці прапазыцыяў лявіцы).

Паўстала справа, хто мае быць дакладчыкам Камісіі на поўным паседжаньні Сойму—гэта значыць, хто там мае прадставіць і абаснаваць тое, што прыняла Камісія. Было 2-х кандыдатаў, эндэк Броўнсфорд (той самы, які гэтак дбаў аб тых тартакох у Быдгошчы) і Хомінскі. Большасьцяй галасоў Камісія пастанавіла, што дакладчыкам у поўным Сойме мае быць пасол Хомінскі.

Але лёгка гаворыцца слова ды трудна рабіць рэальныя рэчы. Ужо раз я казаў: Камісія—Камісіяй, а Сойм—Соймам. Сойм ужо меў гатовыя справы дзеля разгляду на сваім дзенным парадку і ў суботу і панядзелак не дапусьціў лясной справы да разгляду.

А ў аўторак з эндэкамі згаварылася часьць пястоўцаў (1)—і пастанавілі яны прапазыцыю пасла Хомінскага перасланы на паўторны разгляд прамыслова-гандлёвай Камісіі —пайшло ізноў угару ў цане.

Цяпер, пасьля тыдня працы ў вакругох Сойм ізноў мае сабрацца ў першыя дні сакавіка, Прамыслова-Гандлёвая Камісія мае разглядзець прапазыцыю пасла Хомінскага, прынятую Зямельнай Камісіяй, а калі ня зьменіць яе, дык пойдзе яна у цэлы Сойм.

Тады аб гэтым напішам.

Кожны добра бачыць, як цяжка правесьці не адну, здавалася-б простую, справу, бо шмат ёсьць у Сойме перашкодаў ня толькі з боку эндэкаў, але і з боку іншых, якія любяць гаварыць аб сваёй лявізьне, а як да чаго дайдзе, дык даюцца йсьці на эндэцкім повадзе.

Людзьвік Хомінскі
пасол Сойму.

„Вызваленьне“.

Не з таго, што жывіць, але з таго, што баліць паўстала сіла, вядучая шмат жыхароў вёсак і засьценкаў да аб'яднаньня ў П. Н. П. „Вызваленьні“. Яна вырывае моц з ціхага застою вясковага жыцьця; наказвае стаць проці тых, што маюць мір па традыцыі—ксяндзу, пану і іх суседзям; а часам наказвае пакінуць дом, дружыну, гаспадарку, ўсё, што дае утрыманьне быту і жыцьцёвую радасьць ды ісьці няраз дзесяткі, альбо ехаць сотні вёрст, каб на покліч „Вызваленьня“ сабрацца. А калі зьбярэмся, дух ідэі „Вызваленьня“ становіцца між нас.

Усё, што зроблена, паўстала з болю; павінна было нарадзіцца ў думцы, а цераз слова ўвайшло ў дзела.

І вось плывуць словы народу, вынятыя з сардэчнага болю, са штодзенных клопатаў і з паўстаўшых вялікіх справаў.

А што нам баліць? Баліць нам, што Бацькаўшчына — знаходзіцца ў віхры гаспадарчага расстройства, а народ упаў у прорву партыйнае барацьбы і ў працу над тварэньнем міру і шчасьця. Чалавек чалавека ня можа зразумець, як некалі пры будаваньні Вавілёнскае вежы.

І тое нам баліць, што законы, якія нормуюць жыцьцёвы парадак, цераз якія мае прыйсьці лепшая доля народу, як зямельная рэформа, сецьць гаспадарчых і майстэрскіх школаў, гэтак вельмі марудна спаўняюцца, як быццам нехта зацікаўлены ў тым, каб ня дыхалі лягчэй народныя грудзі.

А справа лясоў, якія зьяўляюцца ня толькі найбольшым багацьцем краю, але бязумоўна патрэбнымі дзеля паляпшэньня клімату,—справа гэтак не ахо-

плена належным абаронным законам і сячэ лес кожны, хто мае сякеру і хто ў Бога верыць.

І баляць нам справы яшчэ бліжэйшыя, якія рашаюць аб сягоньняшнім дні. Што рабіць, што за выпрацаванае збожжа адтрымліваем гэтак нізкую цэну; каб купіць боты, альбо адзежу мусім даць амаль ня два разы столькі збожжа, чымся давалі ў час нормальны, г. знач. перад вялікаю вайною. Тады мы ня мелі шмат ботаў і адзежаў, цяпер дойдзем хіба да культуры пячэрнікаў, калі абуткам служыў кавалак зьвяры нае, нявырабленае скуры, а апранёмся пэўна-ж толькі ў палатно і сукно уласнага вырабу. А ёсьць рэчы яшчэ горшыя, бо ўжо кніжка й газэта парабіліся рэчамі роскашы, за якія трэба плаціць няма ведама колькі.

Станімо над прорваю галізны і ходу культуры назад, ня гледзячы на гэта ня сьмеем падняць голасу, бо мы толькі адна ступень у драбінах агульнае бяды. Што-ж маем рабіць? Жаласна плакаць, як плакаў народ Ізраіля, сеўшы ля рэкаў Бабілёну, плакаў і чакаў цуду. Сказана ёсьць:—„Той дачакаецца дня вызваленьня, хто вызвалены уласнаю сілаю".

Сіла вядзе да „Вызваленьня", збірае ў ім, павінна заламацца ў сьвятле душы кожнага і быць паказальнікам яго жыцьцёвае дарогі.

Вызвалець сябе гэта значыць перамагчы сваю слабасьць перад людзьмі і перад сабою, выкідаючы ўсё благое.

Вызвалены чалавек заўсёды адважна стане пры штандары сваіх перакананьняў і дайдзе да мэты, бо паводы ры, якіх выбраў сабе, будуць мець каменнае апірышча. Голас тады будзе моцным. А калі гэта станецца, дык усе балячкі будуць зьнішчаны, а надзеі зьдзейсьняцца.

Наваградак.

В. Песьляк.

Гаспадарчыя парады.

Штучныя гнаі.

Ужываньне ў гаспадарцы штучных гнаёў у нас вельмі слаба распаўсюджана; лепей, хаця й даволі яшчэ слаба ёсьць у цэнтры Польшчы.

Паводлуг даных Міністэрства Земляробства, ў апошнія перадваенныя гады польскае земляробства ўжывала каля 120,000 вагонаў штучных гнаёў у год. У першыя гады нашае самастойнасьці ўжыта ўспамагальных гнаёў у 1919 г. толькі 950 вагонаў, у 1920 г. — 3600 вагонаў, у 1921 г. — 9.900 вагонаў. У 1922 г. лік ужытых гнаёў значна падрос, але нам далёка яшчэ да перадваенныя цыфры, а тым болей да ліку, патрэбнага дзеля належнага падняцьця нашае сельскае гаспадаркі. Нязначны лік ужытых за апошнія гады гнаёў тлумачыцца тым, што земляробу трудна было іх дастаць. Асабліва была пакрыўджана ў гэтым сэнсе дробная уласнасьць, бо брак гатоўкі ды высокая цэна не давалі магчымасьці купляць штучныя гнаі. Тымчасам, бачым, што пры добрым ужываньні гнаёў, значна можам падняць ураджай, абы толькі мы захацелі ўжываць іх у патрэбным ліку. Зыск з гэтага прыросту земляробскіх пладоў бачым ня менш, як падвойны, бо выйграваем на гэтым, як земляробы, маючы больш збожжа да збыцьця, а край меў бы больш хлеба для гарадоў і прамысловых цэнтраў. А які зыск маем ад ужываньня штучных гнаёў можам абlічыць па ніжэйпаданых цыфрах.

Перад вайною мы мелі зямлі пад засевамі каля 17.663.000 маргоў, на гэтую зямлю павінны былі ўжыць каля 246.550 вагонаў. Кошт гэтых гнаёў вясною 1922 г. даходзіў бы да 155.860.240.000 марак; надвышка ў збожжы, дзякуючы ўжыцьцю гэтых гнаёў даходзіла-б каля 107.104080 пудоў, вартасьць гэтага збожжа (па 10 000 марак за пуд) 1.070.040 808.000 марак; чысты даход 914.180.560.000 марак.

Дык вось як аплачваюцца гэтыя гнаі.

Як вырабіць у хаце заячую, або кролікаву скурку.

Сьвежая скурка, зараз па садраньні яе з зайца і абрэзаньні галавы й ног, надзяваецца шэрсьцяю ў сярэдзіну на дошку, ачэсаную накшталт кліна і прымацоўваецца некалькімі цьвічкамі да дошкі. Пасьля ўхіляюцца ўсе, што засталіся яшчэ, часьці мяса з салам, а, добра аскрабаўшы, гладкая часьць шмаруецца пэндзлем, альбо шчоткаю, намочанаю ў рошчыну, якая складаецца з: 100 грам. галуну і 20 грам. солі на паўлітра вады.

Як гэтая рошчына крыху ўсмокчацца, прасохне, дык скурка шмаруецца яшчэ два разы і на паветры высушваецца. Пасьля саскробваюцца рэшткі солі, скурка зьнімаецца з дошкі, мнецца, пацiраецца і робіцца яна праз гэта мягчэйшаю. Старыя, высушаныя скуркі перад гарбаваньнем некалькі дзён мочацца ў дажджавой, або ў рачной вадзе гэтак доўга, аж пакуль стануць падобнымі да сьвежа зьдзёртых, што звычайна павінна цягнуцца 2—4 дні, а пасьля вышэйапісаным спосабам можна пачаць гарбаваньне. Калі хочам ува уласнай хаце вырабіць штучна скурку, цераз што яе вартасьць значна падрасьце, дык расьцілаецца яна на стале і па старане шэрсьці пасыпаецца гарачым пяском, паціраючы пяском па некалькі разоў моцна шэрсьць скуркі датуль, пакуль пясок ня страціць тлустасьці пры датыканьні да яго. Нарэшце трапаецца скурка з другога боку, каб вытрасьці са скуркі пясок.

На сонцы, альбо пры печы нельга вешаць скурак дзеля высыханьня.

Як ухіліць з масла горкасьць.

Адною з найчасьцейшых заганаў вясковага масла зьяўляецца яго горкасьць. Часамі навет добра зробленае масла бывае гэткім горкім, што амаль немагчыма яго ўжываць. Прычыны гэтага могуць быць розныя. У нормальныя часы, калі даволі было розных гатункаў пашы, дак найчасьцей яна была прычынаю горкасьці масла. Напр., калі ў пашы знаходзіцца насеньне куклю, хаця-ж бы і ў ня надта вялікім ліку, дык адразу гэта адбіваецца на масьле; гэтак сама зярняты рознага іншага зельля маюць тыя самыя якасьці. Вельмі вялікае кармленьне буракамі й бульбаю выклікае тую самую загану ў масьле. Тухлая, ці папсаваная паша наагул не павінна быць даванаю каровам, калі хочам мець добрае масла. У хляве і варыўні трэба трымаць узорную чыстату, бо шмат ёсьць заразы, што выклікае ў масьле горкасьць, а распаўсюджана гэта зараза ў гэткіх хлявох і варыўнях, дзе не зьвяртаецца ўвагі на чыстату.

Дзеля гэтага кожны, хто хоча мець добрае масла, *перш за ўсе павінен дбаць аб чыстаце.*

Як павялічыць носкасьць курэй.

Нядаўна адкрыта цікавая таямніца, чаму летам куры куды балей нясуцца, чымся зімою. Спачатку думалі, што з прычыны холаду. Аднак-жа ў найцяплейшых катухох куры не нясуцца лепей. Як вядома, ў цемнаце куры ня бачаць. Дык чым карацейшы дзень, тым менш часу яна мае на шуканьне стравы, а таксама і на працу над стварэньнем яйца. Французскі вучоны Люшэр натрапіў на думку асьвятляць свае катухі электрычнымі лямпачкамі, як толькі пачнецца кароткі зімовы дзень і дасягнуў жаданых рэзультатаў. Яго куры нясуцца зімою гэтак сама добра, як і летам.

Дык аказваецца, што курам, дзеля павялічэньня іх носкасьці, зьяўляецца найбольш патрэбным сьвятло.

ПАЛІТЫЧНЫЯ ВЕСТКІ.

Са сьвету і Польшчы.

— Французскі парлямэнт (Сойм) пастанавіў пазычыць Польшчы 400.000.000 французскіх франкаў (больш як 800 мільярдаў польскіх марак). Французы, якія нядаўна зрабілі саюз з Польшчаю, бачачы, што марка наша гэтак мала варта, хочуць памагчы нашай бядзе і пазычаюць гэтыя грошы дзеля падняцьця нашае валюты. Мусім быць удзячнымі ім за гэтыя грошы, аднак баімося, каб грошы гэтыя ня былі так, як ужо шмат мільёнаў і мільярдаў назычкі, ужыты Урадам бяз ніякае карысьці для нашае маркі.

— Баі ў нэўтральным поясе. Як мы ўжо пісалі ў нашай газэтцы, Ліга Народаў падзяліла нэўтральны пояс паміж Польшчаю й Літвою. Хаця Польшча й была пакрыўджана гэтым падзелам, аднак згадзілася на яго і пачала займаць паліцыяй прызнаную ёй часьць, уводзячы там парадак. Тымчасам літоўцы, якія ня маюць ніякіх граніц сваім апэтытам, не згадзіліся на гэты падзел, абвінавацілі Лігу Народаў перад Міжнародным Судом за „несправядлівы" падзел і сказалі, што самі свае часьці пояса не займуць, але й Палякам не пазволяць заняць. Калі Польскі Урад, ня гледзячы на літоўскія пагрозы, пачаў займаць чугуначную лінію Араны - Рудзішкі, дык літоўцы спалілі на гэтай лініі ўсе масты і станцыі і пачалі нападаць на нашыя аддзелы, пры чым у барацьбе ўжывалі кулямёты і навет артылерыю, бомбардуючы ў працягу некалькіх гадзін чугунку. З абодвых бакоў ёсьць забітыя і раненыя.

Але найбольш пацярпела спакойнае мясцовае насяленьне, якое дасюль ня можа дачакацца трывалага спакою.

Аднак жа значна горш мяецца польскае насяленьне часьцей нэўтральнага пояса, прызнаных Літве. Войско й адміністрацыя Літвы сваіх вучасткаў не займаюць, а літоўскія партызаны тымчасам бяскарна выдушваюць усіх, хто спрыяе Польшчы.

Аднак памятайце, што ўсё гэта толькі дробныя пагранічныя непаразуменьні і *ня слухайце* праступных элемэнтаў, што страшаць вайною Польшчы з Літвою, а можа і з бальшавікамі ды немцамі.

Як мы ўжо пісалі, вайны ня будзе, таму што яе ня хоча народ, а яго прадстаўнікі ў Сойме маюць яшчэ даволі сілы, каб гэтую волю народу спаўніць.

З вёскі.

Не спадабалася яму прозьвішча.

Нам пішуць:

Жыхар Яніскае вол., Віленск. пав. А. Грыгас, быўшы сябар абвадовае выбарчае камісіі ў Ашмянах некалькі месяцаў назад падаў і Віленска Троцкае Старства прашэньне аб пазваленьні яму мець стрэльбу дзеля паляваньня і самаабароны.

Пасьля двох месяцаў ад старства прыйшоў адмоўны адказ. Хочучы выясьніць яго прычыны, грамадзянін Грыгас асабіста паехаў да Вільні і 13 лютага быў у кватэры Старства, просячы выясьненьня, што было прычынаю адмовы.

Пасьля доўгага незварочваньня ўвагі на яго просьбы, нарэшце востра й коратка яму сказана, што Старaста адмовіў дзеля таго, што яму гэтак спадабалася, калі-ж грам. Грыгас не здаволіўся гэткім адказам і прасіў аб больш падробнасьцях рашэньня, дык яго адаслалі да п. Намесьніка Старасты. Гэты Пан вельмі паднятым голасам напаў на грам Грыгаса, выдумляючы, што ён бальшавік, грозячы адданьнем пад надзор паліцыі за авантуры ў канцэлярыі і г. д.

На пытаньне грам Грыгаса, чаму яму ня выдана пазваленьня на стрэльбу, п. Намесьнік Старасты адказаў — *таму што ён называецца Грыгасам*, пры гэтым патрэбаваў паказаць пашпарт. Убачыўшы пашпарт, выданы тым самым Старaствам 29. XI. 1922 за № 114/VII, п. Намесьнік Старасты сказаў, што пашпарт няважны і што яго трэба заразжа зьмяніць. Пры гэтым адмовіўся даць грам. Грыгасу якія-нібудзь выясьненьні.

Дык пытаемся у Пана Віленска-Троцкага Старасты, ці ўсё вышэйпаданае згаджаецца з праўдаю і як ён глядзіць на падобнае павядзеньне падуладных яму вураднікаў.

Ці істнуюць якія нібудзь агульныя *для ўсіх грамадзян Польскае Рэспублікі* і якімі зьвяўляюцца правілы адтрымліваньня пазваленьняў на паляўнiцкую зброю?

Зварочваем увагу на падобнае павядзеньне вураднікаў п. Дэлегата Романа, а таксама Камісіі дзеля папраўленьня адміністрацыі, створанае гэн. Сікорскім.

Трэбуем канца сабатажу вураднікамі правілаў Канстытуцыі і фактычнае гарантыі для ўсіх грамадзян Рэспублікі, незалежна ад нацыянальнасьці, веры, перакананьня і *прозьвішча*, роўных правоў.

Бо ня могуць-жа ўсе насіць ясьне-панскія шляхоцкія прозьвішчы на *скі* і *цкі*, бо ёсьць-жа й такія, што йначай называюцца, але верныя і роўнаправныя грамадзяне Рэспублікі, якія ня могуць трактавацца йначай за іншых.

Бо ўжо скончыліся часы горшага трактаваньня ўсіх „лиц, не истинно-русскаго происхожденія“.

На патрэбы П. Н. П. „Вызваленьне“.

Жыхары вёскі Панфілаўшчыны, Дунілавіцкага павету — 10.000 марак.

Хто чародны?

Агульны дагавор.

Што такое агульны дагавор. 1)

Даўно ўжо на сьвеце стварыўся гэткі парадак, што адны працуюць, а другія жывуць з іхняе працы. Адны ня маюць ніякіх прыладаў і варстатаў (зямлі, інвэнтару), маюць адно толькі рукі для цяжкае працы, а другія, заклікаючы першых працаваць сваімі прыладамі ў сваіх прадпрыемствах, забіраюць ад іх большую часьць таго, што яны вытварылі. Паводлуг цяперашняга парадку на сьвеце, пан-капіталісты наймае рабочых, якія на яго працуюць, адтрымліваючы за гэта адно толькі нейкую плату. Ясна, што ў інтарэсе рабочага ляжыць заданьне адтрымаць як найбольшую пэнсію і якнайлепшыя варункі працы, а пан тымчасам хацеў бы даць рабочаму якнайменш затрымліваючы больш сабе. Дык калі прыраўняем палажэньне рабочага, што йдзе на працу да пана, з палажэньнем гэтага апошняга, дык пабачым, што палажэньне першага зьвяўляецца значна горшым. Пераважна ён ня мае нічога, апрача рук да працы ды вельмі малых, найпатрэбнейшых рэчаў, мусіць сам зьесьць і накарміць сваю жонку й дзяцей. А баючыся галоднае сьмерці, ў выпадку, калі ня знойдзе працы, мусіць згаджацца на ўсялякія варункі, выстаўленыя панам, які тымчасам можа жартаваць, ведаючы, што калі ня згодзіць аднаго рабочага, дык знойдзецца пяцьдзесят на яго месца. Аднак-жа рабочы зьяўляецца патрэбнейшым пану, як пан рабочаму; рабочы зарабляе ня толькі сам на сябе, але гавараць і пана пракарміць сваею працаю. А пан без рабочага пражыць ня мае магчымасьці. Ня гледзячы на гэта, рабочыя доўгі час, цераз сваю цемнату, несьвядомасьць і неарганізованасьць, не разумелі свайго значэньня і паддаваліся на страшнейшую эксплёатацыю. Нятак даўно ў культурнейшых за наш краёх, не гаворачы ўжо аб нас, рабочыя, працуючы цяжка, бы зьвяры, жылі падобна да сабак, дастаючы за сваю працу нікчэмныя грашакі, якіх ледзь-ледзь магло хапаць на марны пражытак. Аднак, памалу палажэньне пачало зьмяняцца. Ведама, чаго не патрапіць зрабіць адзін, дык арганізацыя зробіць саўсім лёгка, бо ў арганізацыі й еднасьці — сіла. І вось знайшліся людзі, якія разумеючы вялізарнае значэньне рабочае клясы дзеля чалавецтва прогрэсу, пачалі гэтую клясу арганізоўваць. Першаю гэткаю рабочаю арганізацыяй былі

Профэсыянальныя саюзы.

Гэта было злучэньне рабочых, што працуюць па аднэй спэцыяльнасьці (профэсіі), кавалёў, слесароў, сталяроў і г. д. Яны, працуючы разам, вытваралі супольны фронт і заяўлялі працадаўцы, што могуць у яго працаваць толькі тады, калі праца будзе ня вельмі доўгая, абхаджэньне людзкае, а плата адпаведна высокая, якой хапала-б на пражыцьцё. Калі б з падобнымі трэбаваньнямі выступіў адзінокі работнік, дык пан з ім шмат не гаварыў бы, выкінуў бы са службы і прыняў-бы іншага. Але таму, што выступалі разам усе рабочыя, дык усіх пан выкінуць ня мог. Дык пачаў выкідаць ды праследаваць павадыроў. Спачатку паном пры гэтым памагала паліцыя.

Першыя рабочыя арганізацыі ў Англіі вельмі праследаваліся, сябры іх арыштоўваліся й саджаліся ў вастрог і г. д. Ня гледзячы ні на што, рабочыя вытрывалі і, хоця й тайныя, профэсыянальныя саюзы муселі бароцца з дзяржаваю за прызнаньне сваіх правоў, з панамі за лепшыя варункі быту і, нарэшце, з цёмнаю, несьвядомленаю рабочаю масаю за належнае падтрыманьне і супольнае выступаньне. Гэтая барацьба скончылася перамогаю на ўсіх франтах. Дзяржава прызнала профэсыянальныя саюзы, варункі быту рабочых значна палепшыліся, а рабочыя масы зразумелі патрэбу саюзаў і грамадою гарнуліся да іх, так што сягоньня ў бацькаўшчыне профэсыянальных саюзаў — Англіі групуецца *больш як 2 мільёны* зарганізованых сяброў. Гэта так я сіла, з якою ўсе мусяць лічыцца.

Паволі профэсыянальныя саюзы распаўсюдзіліся па ўсім сьвеце, прыйшлі і ў Польшчу.

(Працяг будзе).

Рэдактар-Выдавец: Казімер Сакалоўскі.
Друк Б ёўскага ў Вільні.